

Andrzej Czajkowski*

WPLYW DOCHODU NA POZIOM INDEKSÓW KOSZTÓW UTRZYMANIA
PRACOWNICZYCH GOSPODARSTW DOMOWYCH W ROKU 1983**

1. Wprowadzenie

Poziom indeksu kosztów utrzymania, który obliczany jest aktualnie w Polsce, zależy - jak wiadomo - od przyjętego zestawu towarów i usług reprezentantów (identycznego dla wszystkich gospodarstw domowych), ustalonego średnioarytmetycznego systemu wag oraz od siły i kierunku zmienności poziomu cen detalicznych na towary i usługi wchodzące w zakres zestawu reprezentantów. Choć w praktyce statystycznej oblicza się także indeksy dla wyróżnionych podzbiorów gospodarstw domowych (grup ekonomiczno-społecznych, grup dochodowych i typowych rodzin), ustalając dla tych podzbiorów odrębne koszyki towarów i usług (struktury wydatków), to przyjmuje się zarazem, że wykaz towarów i usług reprezentantów ustalony do badań cen jest jeden i ten sam dla wszystkich koszyków¹. W rezultacie obserwowane różnicowanie indeksu kosztów u-

* Dr, adiunkt w Instytucie Ekonometrii i Statystyki UŁ.

** Opracowanie powstało w ramach badań prowadzonych w problemie badawczym CPBP.09.4.

¹ Trzeba podkreślić, że jest to rozwiązanie niedoskonałe. Zgodnie z założeniami teorii należałoby bowiem opracowywać nie tylko zróżnicowane systemy wag, ale przede wszystkim zróżnicowane zestawy towarów i usług reprezentantów dla grup gospodarstw domowych o zbliżonej strukturze wydatków. Wymagałoby to jednak uruchomienia badań cen szerszego (w porównaniu z obecnym) zbioru towarów i usług. Szerzej na ten temat pisze A. L u s z n i e- w i c z (1984).

trzymania szacowanych dla tych wyróżnionych podzbiorów jest efektem wyłącznie różnic w strukturę wydatków gospodarstw domowych. W tej sytuacji wielkość wpływu wybranych czynników na dynamikę kosztów utrzymania oceniana może być w praktyce jedynie, jako wynik oddziaływania tych czynników na strukturę wydatków gospodarstw domowych. Pominięty zostaje natomiast efekt ich oddziaływania na skład zestawu towarów i usług reprezentantów i związaną z tym efektem całkowitą zmienność cenową.

Wyniki wszystkich dotychczasowych badań wskazują, że na większość decyzji wydatkowych gospodarstw domowych największy wpływ wywiera dochód gospodarstwa domowego. W świetle tych uwag będzie to więc zarazem najważniejszy czynnik kształtujący poziom punktowych ocen indeksów kosztów utrzymania szacowanych przez GUS (Czajkowski, Zarzycka [3]; Bartczak, Czajkowski [1]).

Celem niniejszego artykułu jest ocena wpływu dochodów gospodarstw domowych pracowniczych na dynamikę ich kosztów utrzymania w 1983 r.

Wpływ dochodu na dynamikę kosztów utrzymania gospodarstw domowych obserwowany będzie:

- poprzez obserwację wielkości ocen punktowych indeksów w grupach gospodarstw domowych homogenicznych z punktu widzenia dochodów (w grupach dochodowych),
- w drodze wykorzystania statystycznych modeli indeksów kosztów utrzymania.

2. Opis przeprowadzonego badania

Podstawą przeprowadzonej w artykule analizy są informacje liczbowe pochodzące z badań indywidualnych budżetów gospodarstw domowych pracowniczych w 1982 r. oraz dane dotyczące dynamiki cen (porównywane lata 1983 i 1982), grup wydatków na najniższym szczeblu dezagregacji (niepublikowane dane udostępnione przez GUS).

Zmiany w dynamice kosztów utrzymania obserwowane były w latach 1982 i 1983, przy czym indeksy te, szacunek których przeprowadzony był dla każdego gospodarstwa domowego oddzielnie, obli-

czano według formuły standaryzacyjnej Laspeyresa (wagi z roku 1982)².

Dla każdego gospodarstwa domowego oszacowane zostały łącznie trzy rodzaje indeksów kosztów utrzymania, które różnicowane są systemem przyjmowanych wag, a mianowicie: indeks dla wydatków ogółem oraz indeksy adekwatne dla wydatków realizowanych w społeczniowych i nie społeczniowych źródłach zakupu. Konieczność prowadzenia oddzielnej analizy według społeczniowych i nie społeczniowych źródeł zakupu wynika z faktu stwierdzenia istotnych różnic w poziomie cząstkowych indeksów dla grup wydatków realizowanych w tych źródłach zakupu na najniższym szczeblu ich dezagregacji.

Średnie indeksy kosztów utrzymania dla grup gospodarstw domowych o zbliżonym poziomie dochodów (grupy dochodowe według klasyfikacji obowiązującej w 1982 r.) obliczone zostały jako średnie arytmetyczne z indeksów indywidualnych. Można przy tym dowiedzieć, że tożsamość między wartością średnią z indywidualnych indeksów (\bar{I}_k) a wskaźnikiem obliczanym w GUS (I_k^{GUS}) może zaistnieć tylko w niektórych przypadkach. Wynika to z następującej równości ([5], s. 9-10):

$$(1) \quad I_k^{GUS} = \bar{I}_k [1 + r(I_{k_1}, W_1) V(I_{k_1}) V(W_1)],$$

gdzie:

$r(I_{k_1}, W_1)$ jest współczynnikiem korelacji między indywidualnymi indeksami kosztów utrzymania a wydatkami gospodarstw domowych, $V(I_{k_1})$, $V(W_1)$ są współczynnikami zmienności odpowiednio I_{k_1} i W_1 .

Tym samym $I_k^{GUS} = \bar{I}_k$ wtedy i tylko wtedy, gdy spełniony będzie jeden z warunków: indywidualne indeksy kosztów utrzymania poszczególnych gospodarstw domowych są równe, ewentualnie gdy równe są ogólne wydatki poszczególnych gospodarstw domowych albo też,

² Aktualnie obowiązująca metoda szacunku indeksów kosztów utrzymania w Polsce przedstawiona jest w opracowaniu pt. Zasady metodyczne statystyki cen detalicznych i kosztów utrzymania (Z praktyki Głównego Urzędu Statystycznego), (1985).

gdy nie ma korelacji między poziomem wydatków gospodarstw domowych a indywidualnymi indeksami kosztów utrzymania.

Metoda szacowania dynamiki kosztów utrzymania w drodze obliczania indeksów dla każdego gospodarstwa domowego pozwala znacznie rozszerzyć i pogłębić analizę tego problemu. Uzyskujemy bowiem - oprócz informacji o średnim indeksie kosztów utrzymania i zróżnicowaniu jego wartości - także rozkłady gospodarstw domowych według wartości indywidualnych indeksów kosztów utrzymania. W badaniu naszym dane te wykorzystane zostaną ponadto do budowy statystycznych modeli indeksów kosztów utrzymania.

3. Analiza dynamiki kosztów utrzymania gospodarstw domowych pracowniczych w roku 1983

Analizę rozpoczniemy od próby "wymieszanej", nie uwzględniającej podziału gospodarstw domowych z punktu widzenia dochodów, a więc czynnika, który zgodnie z naszą hipotezą ma największy wpływ na dynamikę kosztów utrzymania. Ocenę stopnia zróżnicowania wartości indeksów według źródła realizacji zakupów (uspołecznione i nie uspołecznione) przeprowadzimy na podstawie informacji zawartych w tabl. 1.

Przede wszystkim można zauważyć wyraźne różnice występujące w rozkładach indeksów w wyróżnionych źródłach realizacji zakupów. Minimalny indeks kosztów utrzymania dla wydatków realizowanych w uspołecznionych źródłach zakupu wynosił ok. 108%. Natomiast w przypadku nie uspołecznionych źródeł zakupu stwierdzamy 1% gospodarstw domowych, których koszty utrzymania (w porównaniu z rokiem poprzednim) uległy zmniejszeniu. O różnicach w rozkładach indeksów szacowanych dla odmiennych źródeł realizacji zakupów świadczą także wartości obliczonych kwantyli, a zwłaszcza kwantyli 5% i 95% (zob. tabl. 1).

Koszty utrzymania gospodarstw domowych pracowniczych wzrosły w roku 1983 o ok. 19,3%. Różnice w poziomie średnich indeksów odpowiadających różnym źródłom zakupu nie są przy tym zbyt wysokie, tym niemniej nieco wyższą dynamikę kosztów utrzymania obserwujemy w przypadku wydatków realizowanych w źródłach uspołecznionych. Średni indeks kosztów utrzymania oszacowany dla tej kategorii wydat-

ków był o ponad 2 punkty procentowe wyższy. Warto przy tym podkreślić, że badane gospodarstwa domowe w uspołecznionych źródłach zakupu realizowały blisko 80% ogółu wydatków i stąd też wynika decydujący wpływ wydatków z tego źródła zakupów na całkowitą dynamikę kosztów utrzymania gospodarstw domowych pracowniczych.

T a b l i c a 1

Rozkład gospodarstw domowych pracowniczych
według wysokości indeksu kosztów utrzymania w 1983 r.
(1982 = 100)
i podstawowe charakterystyki rozkładu

Indeks kosztów utrzymania (w %)	Gospodarstwa domowe					
	ogółem		uspołecznione źródła zakupu		nie uspołecz- nione źródła zakupów	
	w liczbach	%	w liczbach	%	w liczbach	%
1	2	3	4	5	6	7
Razem	3 248	100,0	3 248	100,0	3 248	100,0
do 100,0	-	-	-	-	32	1,0
100,1-102,0	-	-	-	-	32	1,0
102,1-104,0	-	-	-	-	62	1,9
104,1-106,0	-	-	-	-	95	2,9
106,1-108,0	-	-	-	-	201	6,2
108,1-110,0	7	0,2	2	0,1	245	7,5
110,1-112,0	28	0,9	8	0,2	296	9,1
112,1-114,0	151	4,6	71	2,2	311	9,6
114,1-116,0	534	16,4	363	11,2	335	10,3
116,1-118,0	742	22,8	838	25,8	309	9,5
118,1-120,0	777	23,9	953	29,3	284	8,7
120,1-122,0	485	14,9	558	17,2	268	8,3
122,1-124,0	227	7,0	208	6,4	186	5,7
124,1-126,0	98	3,0	76	2,3	125	3,8
126,1-128,0	55	1,7	29	0,9	113	3,5
128,1-130,0	33	1,0	23	0,7	70	2,2
130,1-132,0	24	0,7	20	0,6	58	1,8
132,1-134,0	19	0,6	12	0,4	40	1,2

Tablica 1 (cd.)

1	2	3	4	5	6	7
134,1-136,0	15	0,5	9	0,3	34	1,0
136,1-138,0	5	0,2	11	0,3	28	0,9
138,1-140,0	9	0,3	9	0,3	17	0,5
140,1 i więcej	38	1,3	58	1,8	107	3,4
Charakterystyki rozkładu (w %)						
Średni indeks	119,3		119,7		117,6	
Kwantyle indeksów						
5	113,8		114,5		104,9	
50	118,5		118,8		116,2	
95	127,6		126,8		135,7	
Współczynnik zmienności	4,7		5,1		9,7	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie badań indywidualnych budżetów gospodarstw domowych pracowniczych w 1982 r. oraz danych dotyczących dynamiki cen grup towarów i usług na najniższym szczeblu dezagregacji.

Zróżnicowanie gospodarstw domowych ze względu na wartość indywidualnych kosztów utrzymania było stosunkowo niewielkie i znacznie niższe dla uspołecznionych źródeł zakupu (współczynnik zmienności dla tego źródła realizacji wydatków niemal dwukrotnie niższy). Ten stosunkowo niewielki stopień zróżnicowania indywidualnych indeksów kosztów utrzymania jest, jak się wydaje, rezultatem uwzględnienia w szacunkach indeksów jedynie zróżnicowania struktur wydatków gospodarstw domowych.

4. Zróżnicowanie indeksów kosztów utrzymania
w grupach gospodarstw domowych jednorodnych
z punktu widzenia dochodu

Przeprowadzona analiza nie uwzględniała wpływu dochodu gospodarstw domowych na dynamikę ich kosztów utrzymania. Badanie wpływu tego czynnika będzie możliwe w drodze obserwacji poziomu średnich indeksów kosztów utrzymania obliczonych dla grup gospodarstw domowych homogenicznych z punktu widzenia dochodów (zob. tabl. 2).

T a b l i c a 2

Zróżnicowanie dynamiki kosztów utrzymania
gospodarstw domowych pracowniczych
według grup dochodowych i źródła zakupu towarów i usług

Grupy dochodowe	Ogółem		Źródła uspołecznione		Źródła nie uspołecznione	
	\bar{I}_k	V_{I_k}	\bar{I}_k	V_{I_k}	\bar{I}_k	V_{I_k}
I	116,7	3,3	117,2	3,2	112,8	14,2
II	117,5	3,5	117,9	3,3	115,5	11,9
III	118,3	3,5	118,8	3,9	116,8	9,4
IV	119,0	4,9	119,3	5,3	118,2	8,5
V	119,7	4,0	120,2	4,5	117,7	7,5
VI	120,4	4,0	120,8	5,4	118,6	8,3
VII	120,7	4,3	121,2	4,8	118,8	8,0
VIII	122,7	6,8	123,0	7,6	121,3	9,9

O b j a ś n i e n i a: \bar{I}_k - indeks kosztów utrzymania w %, V_{I_k} - współczynnik zmienności w %.

Ź r ó d ł o: Jak w tabl. 1.

Zauważmy, że w miarę wzrostu poziomu dochodów gospodarstw domowych rośnie ich dynamika kosztów utrzymania. Różnica w poziomie średnich indeksów kosztów utrzymania najbogatszych (VIII grupa dochodowa) i najbiedniejszych (I grupa dochodowa) gospodarstw domo-

wych wynosiła 6 punktów procentowych, mimo że wskaźniki te - jak już podkreślaliśmy - nie uwzględniają w rachunku całkowitej zmienności cen. Trzeba przyznać, że w świetle niektórych ostatnich badań wyniki te są dość nieoczekiwane³. Nasuwa się pytanie, czy można tłumaczyć zaobserwowaną prawidłowość? Twierdzimy, że sytuacja ta wynika z faktu, iż w latach objętych badaniem w gospodarstwach domowych o niskich dochodach udział wydatków na żywność był dominujący. Obserwuje się jednocześnie, że dynamika cen towarów żywnościowych, szczególnie pierwszej potrzeby, których dużą część obejmowały ceny urzędowe, była w badanych latach stosunkowo niska. Jednocześnie w tym samym okresie ma miejsce wysoka dynamika cen towarów tzw. luksusowych, na które obowiązują ceny umowne. Towary te nabywane najczęściej przez gospodarstwa domowe o wysokich dochodach (szczególnie w okresie kryzysu gospodarczego) są na ogół niedostępne dla gospodarstw o najniższych dochodach (bariera bieżących dochodów).

Zróżnicowanie indywidualnych indeksów kosztów utrzymania było tym większe, im wyższe dochody uzyskiwały gospodarstwa domowe. Stosunkowo wysoka wartość współczynnika zmienności obserwowana w VIII grupie dochodowej (6,8%) świadczyłaby przy tym o znacznym zróżnicowaniu dochodów gospodarstw domowych zaliczanych do tej grupy dochodowej.

Analizując indeksy kosztów utrzymania według źródeł zakupu towarów i usług można sformułować następujące spostrzeżenia:

- bez względu na źródło realizacji wydatków występuje identyczna, jak w przypadku wydatków całkowitych, prawidłowość, a mianowicie poziom indeksów rośnie wyraźnie w miarę wzrostu dochodów gospodarstw domowych;

- dynamika kosztów utrzymania jest szybsza w przypadku uspołecznionych źródeł zakupu, jednak różnica pomiędzy indeksami ekstremalnymi (z I i VIII grupy dochodowej) jest o ok. 2 punkty procentowe większa w przypadku źródeł nie uspołecznionych;

- zróżnicowanie indeksów kosztów utrzymania oszacowanych dla

³ Szacując indeksy kosztów utrzymania dla rodzin pracowniczych z jednym i dwojgiem dzieci w 1982 r. (1981 = 100) stwierdzono, że ich poziom wyraźnie malał w miarę wzrostu dochodów gospodarstw domowych [3].

wydatków realizowanych w uspołecznionych źródłach zakupu wzrasta na ogół w miarę zwiększania się poziomu dochodów gospodarstw domowych;

- zwraca uwagę stosunkowo wysoki stopień zróżnicowania indeksów oszacowanych dla wydatków w nie uspołecznionych źródłach zakupu osiągający maksimum (14,2%) w najniższej grupie dochodowej. Szczegółowa analiza pozwoliła przy tym stwierdzić, że indeksy kosztów utrzymania blisko 5% gospodarstw domowych z tej grupy dochodowej były na poziomie niższym od 100%. Jest interesujące, że fakt ten ma miejsce w sytuacji, w której średni indeks kosztów utrzymania (dla tego źródła zakupu towarów i usług) dla ogółu badanych gospodarstw domowych był równy ok. 117,6%.

Reasumując można stwierdzić, że wpływ czynnika dochodowego na wielkość oszacowanych indeksów kosztów utrzymania jest bezsporny. W świetle wcześniejszych badań można ponadto sformułować wniosek, że największy ciężar kryzysu gospodarczego, który w roku 1982 ponosiły rodziny najuboższe [3] przesunął się w roku 1983 na rodziny o najwyższych dochodach.

5. Statystyczne modele indeksów kosztów utrzymania

W literaturze przedmiotu odczuwalny jest brak empirycznych badań przyczyn zmienności dynamiki kosztów utrzymania gospodarstw domowych. Wynika to jednak przede wszystkim z faktu braku niezbędnych informacji, stanowiących podstawę konstrukcji odpowiedniej klasy modeli.

W niniejszym artykule indeksy kosztów utrzymania oszacowane zostały - jak wiadomo - dla każdego gospodarstwa domowego. Ich oceny punktowe, jak również dane pochodzące z badań budżetów domowych, a dotyczące przeciętnego dochodu gospodarstw domowych, stanowiąc będą podstawowe źródło informacji, na podstawie których weryfikowane będą statystyczne modele indeksów kosztów utrzymania.

Estymacji poddany zostanie model, w którym jako zmienna objaśniająca występować będzie dochód gospodarstwa domowego. W modelu tym uwzględniliśmy trzy postacie analityczne funkcji regresji, a mianowicie:

- funkcję liniową

$$(2) \quad I_k = \alpha_0 + \alpha_1 D + \varepsilon,$$

- funkcję wykładniczą

$$(3) \quad I_k = e^{\alpha_0 + \alpha_1 D + \varepsilon},$$

lub w równoważnej postaci funkcji liniowej względem parametrów

$$(4) \quad \ln I_k = \alpha_0 + \alpha_1 D + \varepsilon,$$

- funkcję logarytmiczną

$$(5) \quad I_k = \alpha_0 + \alpha_1 \ln D + \varepsilon,$$

gdzie:

I_k - jest indeksem kosztów utrzymania,

D - oznacza dochód roczny przypadający na jedną osobę w gospodarstwie domowym,

α_0, α_1 - parametry modelu,

ε - jest składnikiem losowym.

Jako kryterium "dobroci" dopasowania funkcji do danych empirycznych dotyczących ogółu badanych gospodarstw domowych stosuje się najczęściej ocenę punktową współczynnika determinacji R^2 . Jednak przy korzystaniu z danych indywidualnych współczynnik ten uwzględnia całą, wynikającą nawet z indywidualnych preferencji zmienność analizowanej zmiennej endogenicznej. W rezultacie przy dużej liczbie informacji przyjmuje on na ogół niskie wartości. W tej sytuacji, jako kryterium istotności wyrażonych modelem związków można - obok współczynnika determinacji - dodatkowo przyjąć wielkość współczynnika zmienności zmiennej objaśnianej ($V_{\hat{I}_k}$) szacowanego z wzoru:

$$(6) \quad V_{\hat{I}_k} = \frac{\hat{S}_{I_k}}{\bar{I}_k},$$

gdzie:

$$\bar{I}_k = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n I_{k_i} \text{ jest średnim indeksem kosztów utrzymania,}$$

T a b l i c a 3

Wpływ dochodu gospodarstw domowych pracowniczych
na wielkość ich indeksów kosztów utrzymania w 1983 r.
(1982 = 100)

Źródła realizacji wydatków	Oceny parametrów przy zmiennych objaśniających					
	model					
	liniowy		wykładniczy		logarytmiczny	
	a_0	a_1	a_0	a_1	a_0	a_1
Ogółem R^2	114,63 (419,95)	$5,52 \cdot 10^{-2}$ (18,30)	4,75 (3361,96)	$4,45 \cdot 10^{-4}$ (19,23)	21,12 (20,70)	4,91 (17,95)
	0,090		0,102		0,090	
Uspołecznione R^2	115,17 (381,79)	$5,38 \cdot 10^{-2}$ (16,17)	4,75 (3148,74)	$4,28 \cdot 10^{-4}$ (17,32)	65,53 (19,22)	4,80 (15,91)
	0,075		0,084		0,072	
Nie uspołecz- nione R^2	112,07 (195,55)	$6,50 \cdot 10^{-2}$ (10,28)	4,70 (710,19)	$7,30 \cdot 10^{-4}$ (6,71)	48,75 (7,69)	6,01 (10,50)
	0,031		0,014		0,032	

U w a g a: W nawiasach podano wartości statystyk t-Studenta.

Ź r ó d ł o: Obliczenia własne.

$$\hat{S}_{I_k} = \frac{1}{n-k} \sum_{i=1}^n (I_{k_i} - \hat{I}_{k_i})^2$$
 jest odchyleniem standardowym resztowym (k - liczba szacowanych parametrów, n - liczba obserwowanych gospodarstw domowych), zaś I_{k_i} oznacza indeks dla i -tego gospodarstwa domowego.

Oszacowania wartości parametrów modeli (2), (3) i (4), których estymację przeprowadzono dla różnych źródeł realizacji wydatków gospodarstw domowych zamieszczono w tabl. 3.

W przeprowadzonej analizie najwyższą ocenę współczynnika determinacji R^2 otrzymaliśmy dla modelu wykładniczego estymowanego dla całkowitych wydatków gospodarstw domowych.

W przypadku wydatków realizowanych w uspołecznionych źródłach zakupu wartości współczynników determinacji uległy obniżeniu, chociaż i tutaj jego poziom był najwyższy dla przypadku modelu wykładniczego. Poziom oszacowanych współczynników zmienności ($V_{\hat{I}_k}$) dla wydatków ogółem i źródeł uspołecznionych nie przekraczał 5% bez względu na postać zastosowanego modelu, co oznacza, że odchylenie standardowe stanowiło tylko ok. 5% średniej wartości zmiennej objaśnianej (indeksu kosztów utrzymania). Wydaje się więc, że w tym przypadku uzyskane rezultaty umożliwiają analizę wyników oszacowań parametrów modeli.

Inaczej przedstawiała się natomiast sytuacja w przypadku tej części wydatków, które realizowane były w nie uspołecznionych źródłach zakupu. We wszystkich wersjach modeli można stwierdzić bliskie zero współczynników determinacji. Ponadto wyraźnemu zwiększeniu uległy współczynniki zmienności (do ok. 10%). Efekt ten - w świetle wcześniej przeprowadzonej analizy - jest rezultatem stosunkowo dużego zróżnicowania indeksów dla tego źródła zakupu.

We wszystkich zastosowanych modelach i rozważanych źródłach realizacji wydatków gospodarstw domowych oceny parametrów przy zmiennej egzogenicznej (dochód) są dodatnie i statystycznie istotne. Potwierdza to spostrzeżenie dokonane na podstawie analizy jednowymiarowej, iż w miarę wzrostu dochodów gospodarstw domowych rosną ich indeksy kosztów utrzymania, choć trzeba przyznać, że wzrost ten jest niewielki.

6. Uwagi końcowe

Celem przeprowadzonego badania była analiza wpływu dochodu gospodarstw domowych pracowniczych na dynamikę ich kosztów utrzymania w roku 1983. Zastosowana została przy tym nieco inna, od obowiązującej w praktyce, metoda estymacji indeksów kosztów utrzymania. Indeksy obliczane były bowiem dla każdego gospodarstwa domowego. Zastosowana metoda estymacji indeksów kosztów utrzymania pozwoliła znacznie rozszerzyć i pogłębić analizę tych wskaźników dynamiki. Ze względu jednak na brak odpowiedniej informacji cenowej przyjęto upraszczające założenie, na mocy którego zestaw towarów i usług reprezentantów był identyczny dla wszystkich gospodarstw pracowniczych. Zróżnicowane były natomiast systemy wag indeksowych (struktury wydatków). Obserwowane różnice w poziomie indywidualnych indeksów kosztów utrzymania były więc spowodowane wyłącznie różnicami w strukturze wydatków badanych gospodarstw domowych.

Z uwagi na zaobserwowane różnice w dynamice cen towarów i usług w zależności od źródeł ich zakupu, analiza wpływu dochodu gospodarstw domowych na poziom indeksów kosztów utrzymania przeprowadzona została ponadto według uspołecznionych i nie uspołecznionych źródeł zakupu.

W rezultacie przeprowadzonej analizy sformułować można następujące ważniejsze wnioski:

1. Zwraca uwagę rosnący - wraz ze wzrostem dochodów gospodarstw domowych - poziom indeksów kosztów utrzymania. Prawidłowość ta ujawnia się wyraźnie, pomimo tego, że indeksy nie uwzględniają w rachunku całkowitej zmienności cen. Tym samym można powiedzieć, że największy ciężar kryzysu gospodarczego ponosiły w roku 1983 gospodarstwa o najwyższych dochodach.

2. Indeksy kosztów utrzymania były rosnącą funkcją dochodów gospodarstw domowych niezależnie od źródła realizacji wydatków gospodarstw domowych, tym niemniej wyższą dynamikę kosztów utrzymania obserwujemy w przypadku uspołecznionych źródeł zakupu.

3. Zróżnicowanie indeksów kosztów utrzymania oszacowanych dla ogólnych wydatków było tym większe, im wyższy był poziom dochodów gospodarstw domowych. Prawidłowość ta znajduje potwierdzenie tylko w przypadku uspołecznionych źródeł zakupu. Natomiast stopień

zróźnicowania indeksów indywidualnych w przypadku nie uspołecznionych źródeł zakupu na ogół maleje w miarę wzrostu dochodów gospodarstw domowych.

4. W wyniku przeprowadzonej analizy ekonometrycznej zaobserwowano dodatni i istotny wpływ dochodu na poziom indeksów kosztów utrzymania gospodarstw domowych, choć w świetle otrzymanych wyników trzeba przyznać, że wzrost ten jest stosunkowo niewielki.

Na zakończenie trzeba raz jeszcze podkreślić, że sformułowane wnioski odnosić można jedynie do okresu objętego badaniem. Tylko powtarzanie podobnych badań przy zmieniającej się sytuacji rynkowej powinno umożliwić bardziej precyzyjne określenie wpływu dochodu gospodarstw domowych na dynamikę ich kosztów utrzymania.

Literatura

- [1] Bartczak S., Czajkowski A. (1987): Wpływ wieku na zróźnicowanie indeksów kosztów utrzymania, Monografie i opracowania nr 223/10, SGPiS, Warszawa.
- [2] Czajkowski A. (1987): Wpływ wybranych czynników na zróźnicowanie dynamiki kosztów utrzymania gospodarstw domowych pracowniczych w 1983 roku. CPBP.09.4, Łódź (maszynopis).
- [3] Czajkowski A., Zarzycka Z. (1985): Wpływ zmian w strukturze wieku na popyt konsumpcyjny, cz. II, PW. 11.5, SGPiS, Warszawa (maszynopis powielony).
- [4] Luszniewicz A. (1984): Indeksy kosztów utrzymania. Teoria i praktyka, PWE, Warszawa.
- [5] Pawłowski Z. (1969): Ekonometria, PWN, Warszawa.
- [6] Świeś J. (1966): Wskaźniki kosztów utrzymania według możliwości, Zeszyty Naukowe WSE Katowice, 1.
- [7] Zasady metodyczne statystyki cen detalicznych i kosztów utrzymania (Z praktyki GUS), (1985), Zeszyty Metodyczne, 54.
- [8] Zróźnicowanie wartości wskaźników kosztów utrzymania w 1979 r. (1980), Z prac Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych, GUS, Warszawa, 115.

Andrzej Czajkowski

IMPACT OF INCOME ON DYNAMICS OF COSTS OF LIVING
IN HOUSEHOLDS OF SOCIALIZED SECTOR EMPLOYEES
IN 1983

The paper analyzes the influence of the income on the dynamics of the cost of living in the households of the socialized sector employees in 1983.

The indices were estimated for each individual household and, simultaneously, due to the lack of appropriate information on prices, a simplified assumption was made. Under this assumption a set of representative commodities and services was identical for all the households and only systems of index weights were differentiated.

The influence of the income on the dynamics of cost of living in households was studied through the observations of the levels of indices in different income groups and through the application of statistical models of the cost of living indices. As a result of the research it was ascertained that the level of indices estimated in 1983 was increasing according to the increase in household incomes.